

ELS PRONOMS FEBLES ADVERBIALS, PRONOMS CAPRITXOSOS?

Gemma Rigau (CLT-UAB)

1. Introducció

A vegades el comportament de determinats pronoms febles, sobretot dels pronoms tradicionalment anomenats adverbials, els pronoms *en* i *hi*, ens pot semblar inestable, inconstant (de comportament capritxós, lleuger). Per això, podríem titular aquest presentació “la insuportable lleugeresa del pronoms febles”, però no volem que Milan Kundera ens acusi de plagi.

No parlarem de morfofonologia (de pronoms febles o forts). Parlarem de sintaxi (i de passada de semàntica i de pragmàtica). Parlarem d'alguns contextos en què un pronom feble que normalment sentim necessari pot **no** aparèixer a la frase i no el trobem a faltar. No només això, ens faria nosa si hi aparegués: a vegades perquè provocaria que la frase fos mal formada, (seria un cas d'hipercorrecció), i altres vegades perquè en canviaria el significat. Hem de deixar clar, però, que el que presentarem aquí no sempre valdrà per a tots els parlars. Per exemple, no sempre valdrà per als parlars valencians o de la Franja, que no tenen tan viu el pronom *hi* com altres parlars catalans.

De quins casos parlarem?

- (1) a. El professor s'**hi** ha enemistat
b. *El professor s'ha enemistat
c. Els professors s'han enemistat
- (2) a. Acaben d'entrar-**hi**
b. Acaben d'entrar
- (3) a. N'heu preguntat el preu?
b. Heu preguntat el preu?

Us convido a reflexionar sobre aquells contextos que permeten prescindir d'un pronom adverbial i que, fins i tot, a vegades ens porten a prescindir-ne obligatòriament. Si hi hem reflexionat, si tenim clar quan és possible o necessari silenciar el pronom adverbial, no tindrem la impressió que la

presència o absència del pronom és arbitrària, que no hi ha unes condicions (o regles) que en determinen la presència (Perquè ja veurem que aquestes condicions realment hi són, existeixen). De fet, són condicions que el parlant ja coneix. En situació normal, el parlants sabem intuïtivament quan en una frase hem de posar-hi el pronom i quan no cal. El que hem de fer els que som i els que voleu ser professionals de la llengua és fer conscient aquest coneixement inconscient que com a parlants tenim. Així evitarem que els nostres textos escrits o orals resultin carregosos o incomprensibles perquè no hem fet atenció a la intuïció gramatical.

2. El cas dels predicats simètrics

Els exemples de (1) són construccions amb un predicat simètric. Es tracta de predicats amb una propietat semàntica específica: expressen reciprocitat (per això, s'anomenen també predicats recíprocs): *enemistar-se* demana almenys dos participants (dos individus, dues entitats, dos països, etc.). Un no es pot enemistar tot sol. Retòricament, podem arribar a dir que algú s'ha enemistat amb ell mateix (en el sentit que no se suporta): *Fa temps que en Pere es va enemistar amb ell/si mateix*. En tot cas, aquí hi ha un desdoblament de la persona, per tant, hi ha dos participants. Els predicats simètrics poden ser pronominals, com a (4), en què els verbs es presenten amb un pronom recíproc o poden ser no pronominals, com els de (5). Noteu que molts d'aquests verb han arribat al català i a les llengües romàniques amb la preposició llatina *cum* incorporada.

(4) *Predicats simètrics pronominals*: adir-se, ajuntar-se, avenir-se, barallar-se, casar-se, divorciar-se, enemistar-se, fer-se, relacionar-se, etc.

(5) *Predicats simètrics no pronominals*: concordar, congeniar, coexistir, cohabitar, coincidir, conviure, harmonitzar, etc.

Tots aquests predicats de (4) i de (5) prediquen una situació (és a dir, una acció o un estat) d'una pluralitat d'entitats. Per això necessiten que a la frase hi hagi almenys dos participants (com passa a (6a), però poden ser més de dos, com a (6b):

- (6) a. La directora no s'avé amb l'informàtic
b. La directora no s'avé amb els informàtics

Com que aquests verbs necessiten predicar d'una pluralitat d'elements, sovint apareixen amb un complement de companyia (o complement comitatiu) encapçalat per la preposició *amb*, com veiem a (6). El complement de companyia salva la frase, en el sentit que ofereix un participant (o uns participants) més que l'expressat pel subjecte. Per això, si no volem repetir *amb l'informàtic* o *amb els informàtics* a (6), haurem de fer servir el pronom que representa els sintagmes preposicionals encapçalats per la preposició *amb*, és a dir, el pronom feble *HI*. Vegem-ho a (7). Podem dir (7a), però ni podem dir (7b).

- (7) a. La directora no s'hi avé
- b. *La directora no s'avé

A (7) necessitem el pronom *hi* (amb valor comitatiu) per poder donar sentit a la frase. Però tot sovint ens trobem que els predicats simètrics apareixen sense complement de companyia i, tot i això, la frase és ben formada i interpretable, com passa a (8).

- (8) a. La directora i l'informàtic no s'avenen
- b. Els informàtics no s'avenen

Si a (8b) hi afegim el pronom *HI* la frase serà bona, però tindrà un sentit diferent. El pronom *HI* afegeix a la frase un participant més.

- c. Els informàtics no s'hi avenen [\neq (8b)]

A (8) el verb pot predicar una propietat d'un grup d'individus perquè el subjecte expressa pluralitat, sigui perquè hi ha una coordinació de sintagmes nominals, com a (8a), sigui perquè és un sintagma nominal en plural, com a (8b).

Passa el mateix a (9), on els sintagmes nominals ara són no animats:

- (9) a. Aquesta brusa no s'adiu gaire amb la faldilla vermella
- b. Aquesta brusa no s'hi adiu gaire
- c. *Aquesta brusa no s'adiu gaire
- d. Aquesta brusa i la faldilla vermella no s'adiuen gaire
- e. Aquesta brusa i la faldilla vermella no s'hi adiuen gaire

La frase (9e) és bona però ara parlem almenys de tres elements.

Una característica important d'aquests predicats simètrics és que prediquen (una situació) d'una pluralitat d'elements holísticament. Per això es diu que

són predicats holístics. Què vol dir això? Doncs que prediquen d'una pluralitat d'elements globalment, com un tot, i no pas distributivament. És a dir, el que prediquen s'aplica a tot el grup i no pas a cada un dels elements que formen el grup. Per veure això, compararem les frases de (10).

- (10) a. En Pere i la Maria conviuen
- b. En Pere i la Maria viatgen sovint
- c. En Pere i la Maria porten ulleres

Totes aquestes frases contenen un subjecte que expressa una pluralitat d'individus, però els predicats que hi apareixen no prediquen pas tots de la mateixa manera. El verb *conviure*, a (10a), predica d'en Pere i la Maria com un tot i no pas individualment. És un predicat holístic. La frase (10a) no pot ser parafrasejada per una coordinació de frases, com es veu a (11a), ni podem afegir-hi *junts*, com es veu a (11b): seria redundant. Podríem afegir-hi, però, *l'un amb altra*.

- (11) a. *En Pere conviu i la Maria conviu
- b. *En Pere i la Maria conviuen junts

En canvi, podem parafrasejar (10b) per una coordinació de frases: (11c). I ara sí que podem afegir-hi el predicatiu *junts* (11d); però també podem afegir-hi un modificador com ara *per separat / cadascú pel seu compte* (11e).

- (11) c. En Pere fa viatges llargs i la Maria també fa viatges llargs
- d. En Pere i la Maria fan viatges llargs junts
- e. En Pere i la Maria fan viatges llargs per separat

Per què? Doncs perquè el verb *viatjar* pot predicar d'una pluralitat de dues maneres: o bé holísticament (com a un tot) o bé distributivament (cada un dels membres de la pluralitat fa viatges i els fan per separat). A més, aquest predicat pot **no** predicar d'una pluralitat, pot predicar d'un sol individu (*En Pere viatja sovint*). Pel que fa al predicat de (10c), *portar ulleres*, pot predicar d'una pluralitat però sempre serà distributivament: (11f) i (11g).

- (11) f. En Pere i la Maria porten ulleres (*junts / *per separat)
- g. En Pere porta ulleres i la Maria també porta ulleres

Així doncs, el pronom feble *HI* (amb valor comitatiu) és necessari a (11a), perquè el verb *conviure* és un predicat holístic. En canvi, a (11b), amb el predicat *viatjar sovint* la presència del pronom *HI* no és necessària. Si hi

apareix, aleshores els significat canvia, ja que el predicat es torna holístic. A (12c) el pronom *HI* (amb sentit comitatiu) hi és sobrer.

- (12) a. En Pere hi conviu (hi= amb la Maria)
- b. En Pere (hi) hi viatja sovint (*hi*= amb la Maria)
- c. *En Pere hi porta les ulleres (hi= amb la Maria)

No obstant, no tots els predicats simètrics es comporten com *venir-se*, *adir-se* o *conviure*, que hem vist que, pel seu caràcter de predicats holístics, quan apareixen amb un subjecte singular, necessiten la presència com a mínim del pronom *HI* (amb valor comitatiu).

A (13a) tenim un seguit de verbs simètrics, que prediquen d'una pluralitat.

- (13) a. L'Angelina i en Brad van lligar, es van ajuntar, es van casar, s'han barallat, s'han separat i ara sembla que es divorciaran

Fixeu-vos que podríem afegir-hi *l'un amb l'altra* o *l'un de l'altra*. Però podem tenir, si ja hem parlat d'en Brad, la frase (13b):

- b. L'Angelina *hi* va lligar, *s'hi* va ajuntar, *s'hi* va casar, *s'hi* ha barallat, se *n*'ha separat i ara sembla que se *n* divorciará (*hi* = amb en Brad; *en* = d'en Brad).

Però amb aquests verbs és possible que el complement de companyia (o de separació) no sigui present ni sigui expressat per un pronom feble. Mirem (14).

- (14) L'Angelina va lligar, es va ajuntar, es va casar, es va separar i ara sembla que es divorciará

A (14) hi apareix només un participant, però entenem que hi ha un segon participant que hi queda implicat, que hi queda sobreentès. El sentit simètric en aquests verbs permet sobreentendre que hi ha un altre participant, al qual no fem referència, i que no cal que hagi aparegut abans en la conversa o en el discurs. En canvi, si diem *L'Angelina s'hi va casar*, sí que cal que l'altre participant hagi aparegut prèviament a la conversa o discurs.

Podem dir (15a) *L'Angelina es va casar* (presentant la situació des del punt de vista d'un dels dos participants que el verb *casar-se* suposa), però no podem dir (15b). Cal dir (15c) *L'Angelina va conviure amb algú*. En canvi,

no és normal dir coses com (15d) i (15e). No té res d'estranya, en canvi, la frase (15f).

- (15) a. L'Angelina es va casar
b. *L'Angelina va conviure
c. L'Angelina va conviure amb algú
d. ?Em sembla que l'Angelina es va casar amb algú
e. ?Em sembla que l'Angelina es divorciarà d'algú
f. L'Angelina es divorciarà d'algú amb qui no s'avé

No és que els pronoms febles *HI* o *EN* siguin inestables, optatius o capritxosos, que puguin ser presents a les frases de (13) i (14) o no ser-hi. No! Ens trobem davant d'una qüestió semàntica (de semàntica lèxica o lexicosemàntica). Els verbs com *lligar*, *casar-se* o *divorciar-se* permeten inferir l'existència d'un altre participant de l'acció expressada pel verb i, per tant, pot quedar sobreentès. I això els parlants ho sabem. Ho sabem inconscientment, si voleu, però ho sabem pel sol fet de conèixer la llengua. Ara, però, com a professionals de la traducció o la interpretació, que voleu ser, és convenient que en sigueu conscients.

3. El cas dels predicats de moviment direccional

En general, els verbs que expressen moviment cap a una destinació exigeixen la presència d'un complement locatiu que ha de ser considerat un complement seleccionat, un complement de règim verbal (no pas un circumstancial o adjunt). Això vol dir que, com a mínim, la destinació ha de ser representada per un pronom feble. Vegem-ho.

- (16) a. Arribareu a París a la matinada / Hi arribareu a la matinada
b. No he entrat mai a aquella cova d'allà / No hi he entrat mai
c. De jovenets pujaven a Rocacorba amb bicicleta / De jovenets hi pujaven amb bicicleta
d. Es va acostar a la seva mare / S'hi va acostar

El pronom *HI* és la mínima expressió del lloc cap on es fa el desplaçament. Però el locatiu no sol expressar-se si té valor dític, és a dir, si s'identifica amb el lloc on és (era o serà) almenys un dels participants en l'acte de parla (és a dir, l'emissor o el receptor o bé tots dos). Els elements dítics són elements que només poden ser interpretats plenament si coneixem tots els factors de l'acte de parla. I és que els elements dítics assenyalen elements de la situació enunciativa (dixi de persona, de temps, de lloc). La

informació dística és informació pragmàtica. Dit d'una altra manera, la llengua conté elements que han de ser interpretats en relació amb l'acte de parla, en relació amb el context situacional.

Amb els predicats de moviment, si el lloc de destinació és un lloc amb valor dístic, la presència del pronom feble no és necessària i a vegades ni tan sols és possible. Ara bé, la dixi de lloc no és homogènia en tots els parlars catalans. Hi ha parlars del català amb *un sistema de dixi de lloc binari* (*aquí, allà* [o *allí*]) i hi ha parlars amb *un sistema de dixi de lloc ternari* (*ací, aquí* [o *ahí*] i *allà*). I això té repercussió en l'ús d'aquests predicats.

Els verbs que a (16) reclamaven la presència del pronom *HI* per representar el complement de destinació, a (17) apareixen sense el pronom *HI* i sense cap expressió amb sentit locatiu, quan el lloc de destinació té un valor dístic (és a dir, si és el lloc de l'emissor o del receptor (o de tots dos)).

- (17) a. Arribaràs tard avui també? [La mare al fill abans de sortir de casa] (El lloc de destinació: els de l'emissor i el del receptor. Amb *HI* tindria un altre sentit)
- b. Entreu, entreu. Soc a la cuina. (lloc de l'emissor)
- c. L'he cridat des del cap de l'escala. Quan ha pujat ja he vist que no es trobava bé. (lloc de l'emissor)
- d. Des d'aquí no et sento gaire bé. M'acostaré més. (lloc del receptor)

Si el lloc no és, ni era, ni serà el dels interlocutors, com a (18a), necessitem el pronom *hi*. Però fixeu-vos que no el necessitem a (18b).

- (18) a. Passarem per davant del Museu Miró, però no hi entrarem.
- b. Au, entreu! [Si jo soc a dins del museu i veig que encara sou a fora, us diré: "Au, entreu!" i no pas "Au, entreu-hi!"]

La parella verbal que exemplifica bé la dependència del caràcter dístic o no dístic del locatiu de destinació és la formada per *anar* i *venir*. Com moltes altres llengües, el català disposa de dos elements lèxics diferents segons si hi ha desplaçament cap al lloc de l'emissor o del receptor, o si la destinació és cap a un lloc que no és ni de l'un ni de l'altre.

Ara sí que és important distingir entre els parlars catalans que presenten una dixi binària de lloc (*aquí, allà* [o *allí*]) dels que representen una dixi ternària (*ací, aquí* [ahí] i *allà* [o *allí*]). Aquest darrer cas és el del valencià i parlars de la Franja.

Ens centrarem en els parlars amb dixi binària de lloc, com el central, el nord-occidental o el balear. En aquests parlars, el verb *anar* s'empra quan el desplaçament es fa a un lloc que no és ni el de l'emissor ni el del receptor. Per tant, el verb *anar* **no** pot prescindir del complement de destinació. La mínima expressió ha de ser amb el pronom feble *HI*. Vegem-ho):

- (19) a. –Volem anar a Viena. –Nosaltres hi vam anar fa dos anys
b. Vols que vagi a la farmàcia? Hi aniré ara mateix, si vols
c. Si voleu visitar la Maria, aneu-hi a primera hora de la tarda

Si el desplaçament es fa al lloc de l'emissor, del receptor o de tots dos, el verb utilitzat és *venir* i aleshores no hi ha lloc per al pronom *hi*.

- (20) a. Quan puc tornar a venir al teu despatx per preguntar-te dubtes? [pregunta d'un estudiant a un professor, tant si són al despatx o en una altra banda com si ho pregunta per correu electrònic]
b. – Vine. – Ja vinc, dona.
c. Cada any per la festa del barri venen els mateixos grups musicals [siguem on siguem, si ens referim al barri habitual de l'emissor o el receptor]

Notem que també amb altres verbs, com ara *entrar*, si el lloc cap a on un es desplaça és el lloc habitual de l'emissor o del receptor (on vivim, on treballem...) pot quedar sense representació fonològica, és a dir, sense que el pronom aparegui a la frase, com a (21):

- (21) Si alguna vegada passeu per l'Ajuntament de Porqueres, entreu i pregunteu per mi. M'agradarà ensenyar-vos l'edifici [dit per algú que treballa a l'ajuntament]

D'altra banda, com que en la llengua sempre hi ha excepcions, el verb *venir* pot aparèixer excepcionalment amb el pronom feble *HI*, com ara a (22):

- (22) Aquest indret és sagrat: segons la tradició, hi va venir/arribar la Mare de Déu en persona. (*Glc*, § 18.4.2.a)

A (22) el locatiu explícit (amb *venir* o *arribar*) dona a entendre que es tracta d'un lloc aliè o considerat aliè en el temps a les persones que intervenen a la conversa.

Però hi ha casos més interessants que aquest de (22), per exemple, amb el verb *arribar*. A vegades el verb *arribar* no pot prescindir del pronom *hi*

encara que el lloc de destinació sigui el de l'emissor o del receptor. Es tracta de casos en què no té el sentit de “venir a trobar-se en un indret per moció progressiva” (Diec, 1), sinó el d’“atènyer el fi perseguit (aconseguir un objectiu) (Diec, 2.1). En tenim un exemple a (23) :

- (23) –No hi acabo d’arribar (aquí on ets tu). –No hi arribes? [Situació: un bomber dalt de l’escala telescòpica amb la intenció de salvar una persona que és al balcó d’una casa que es crema]

En aquest apartat, hem vist que hi ha verbs que han de prescindir de representar per un pronom feble el seu complement locatiu direccional si aquest presenta determinades propietats díctiques, que al cap i a la fi són propietats pragmàtiques. Si amb els predicats simètrics eren determinades propietats de caràcter semàntic les que regien la presència o absència dels pronoms *HI* o *EN*, en el cas del predicats de moviment direccional, són determinades propietats de caràcter pragmàtic les que determinen la presència o absència del pronom feble *HI*.

4. El pronom *en* i la representació anafòrica del complement del nom

El pronom *en* pot fer la funció anafòrica de representar el complement del nom en determinats contextos sintàctics (complement del nom, subjecte postverbal de verb inacusatiu, determinades copulatives identificatives,).

- (24) a. Hem anat a veure la fàbrica, però només n’hem pogut visitar una nau (en = de la fàbrica)
b. Abans de prendre el medicament, llegiu-ne les instruccions (en=del medicament)
c. N’ha caigut una gàrgola, de l’edifici (en =de l’edifici)
d. Del plàtan, ja només en queda la pela (en =del plàtan)

Aquests són contextos sintàctics en què pot aparèixer el pronom *EN* com a complement del nom. Però, quina condició semàntica s’ha de donar perquè pugui aparèixer el pronom *en*? Aquest pronom pot aparèixer quan s’estableix entre el nom i el seu complement una relació semàntica “de part a tot”, relació que cal entendre d’una manera molt laxa, un tipus de relació de pertinença. Ara bé, en català, aquesta relació també la podem expressar, segons el context, a través del possessiu, el datiu i l’anàfora el·líptica o zero. I això farà que el pronom *en* actualment perdi terreny. Té massa competidors.

Per veure això, imagineu-vos que participem en un concurs en què hem d'identificar un personatge històric o de ficció i que estem repassant la informació de què disposem. En un context així podríem dir:

- (25) a. Encara no en sabem el nom (en = del personatge)
- b. Encara no sabem el seu nom (seu = del personatge)
- c. Encara no li sabem el nom (li = del/al personatge)
- d. Encara no sabem el nom \emptyset (\emptyset = del personatge)

Potser alguns de vosaltres no les diríeu totes quatre espontàniament, però tots reconeixem que són oracions del català i les coneixem (en tenim, si res més no, competència passiva).

A l'oració (25a) el complement del nom *nom* (o si voleu el complement del nom que és constituent del CD) és el pronom *en*. Aquest pronom *en* a (25a) estableix relació anafòrica amb un antecedent discursiu (per tant, aquí equival a *del personatge*). A (25b) hi trobem un pronom personal genitiu, conegut com a possessiu, que també estableix relació anafòrica amb un antecedent (*el personatge*). A (25c) l'element que estableix relació anafòrica amb l'antecedent discursiu és un pronom feble de datiu (*li*). I a (25d) no s'explicita el complement del nom però, en el nostre context discursiu, se sobreentén que el nom que ens falta és el del personatge històric que estem buscant, que intentem identificar. En aquest context discursiu, doncs, la llengua ens ofereix 4 possibilitats per representar el complement del nom. Avancem d'entrada que no passa pas sempre que puguin donar-se totes 4 possibilitats. Passa amb el verb *saber* (i *conèixer*) i encara no pas en tots els parlars.

El fet que el pronom *en* complement del nom tingui tants competidors fa que les oracions amb aquest pronom no siguin d'ús quotidià per a molts parlants i que siguin considerades pròpies de registres formals, i a vegades –per dir-ho en termes d'Albert Jané– se senten “molt artificioses i excessivament allunyades de la llengua real”.

En podem veure un cas a la gramàtica normativa de Fabra (1918/33), obra que fa poca atenció a aquest ús del pronom *en*, però que en dona un exemple:

(26) Entreu en aquesta sala. Si la trobeu freda, en podeu tancar les finestres. (Fabra, 1918/1933, § 43. IV):

Per als parlant d'ara, a (26) es produeix un xoc entre la formalitat que suposa aquí l'ús del pronom *en* i el context pragmàtic, propi d'una situació quotidiana, familiar.

La tendència actual és representar aquest complement del nom com una anàfora el·líptica. Això fa que el pronom EN es reservi per als registres més formals (sovint de la llengua escrita) i pugui arribar a resultar artificios en comparació amb les altres vies d'expressió de la pertinença (de la relació part-tot), sobretot si representa un sintagma animat o humà. Vegem-ne uns exemples a (27):

- (27) a. Si conec bé la casa? En conec tots els racons (Fabra 1956: §71) /
Si conec bé la casa? Conec tots els racons Ø
b. [Parlant de l'avi] Sempre ens en quedarà el record / Sempre
ens quedarà el seu record / Sempre ens quedarà el record Ø
c. [Parlant dels dies passats a París] Sempre ens en quedarà el
record / Sempre ens quedarà el record Ø
d. Vam anar a la catedral i en vam fotografiar els vitralls / Vam
anar a la catedral i vam fotografiar els vitralls Ø
e. Li veig la cara / *En veig la cara

5. Conclusió

En aquesta presentació, hem vist tres tipus de construccions en què els pronoms adverbials semblava que actuaven capritxosament perquè apareixien i desapareixen de la frase. Hem vist, però, que per als predicats simètrics hi ha raons lexicosemàntiques que ho justifiquen.

Per al cas del predicats de moviment, la raó de la absència del pronom locatiu és de tipus pragmàtic (de caràcter díctic).

El tercer cas és diferent: aquí sí que el pronom *en* està en una situació de feblesa, de feblesa no pas aparent sinó real. Els parlants en aquest moment prefereixen altres vies d'expressió. S'està produint, doncs, un canvi lingüístic.

Referències bibliogràfiques

- Fabra, P. (1918), *Gramàtica catalana*. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans. [Edició 7^a de 1933]
- Fabra, P. (1956), *Gramàtica catalana*. Barcelona, Teide.
- Institut d'Estudis Catalans (2016), *Gramàtica de la llengua catalana*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- Jané, A. (1998), “La representació pronominal del complement del nom”, *Llengua Nacional*, 24, 17-25.
- Jané, A. (2000), “Sobre el complement del nom”, *Llengua Nacional*, 33, 19-25.
- Jané A. (2001), “Més sobre el complement del nom”, *Llengua Nacional*, 34, 11-13.
- Nogué, N. (2014), “¿Anem o venim, Gemma?” <http://en-altres-paraules.blogspot.com.es/2014/01/anem-o-venim-gemma.html>
- Rigau, G. (1976), “Anem o venim?”, *Els Marges*, 8, 33-53.
- Rigau, G. (2002), “Els complements adjunts” dins Solà, J. et al. (eds.) (2002) *Gramàtica del català contemporani*. Barcelona, Empúries.
- Solà, J. (1973), *Estudis de sintaxi catalana/2*. Barcelona, Edicions 62.
- Solà, J. (1994), *Sintaxi normativa: Estat de la qüestió*. Barcelona, Empúries.